

A. Zakrzewska – Bielawska, *Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice* [w:] *Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim*, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), *Monografie Politechniki Łódzkiej*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

1.12. WYBRANE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA SEKTORA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE I WIELKIEJ BRYTANII - PODOBIENSTWA I RÓŻNICE

Agnieszka Zakrzewska – Bielawska

Współczesna gospodarka europejska opiera się przede wszystkim na małych i średnich przedsiębiorstwach. Stają się one nie tylko poważnym elementem wpływającym na wzrost gospodarczy poszczególnych krajów, ale również w znacznym stopniu ograniczają stopę bezrobocia, są nierzadko źródłem innowacji i wdrażania nowoczesnych technologii, a także w dużym zakresie wpływają na stan całej gospodarki poprzez udział w procesie dekoncentracji i demonopolizacji struktur własnościowych.

W krajach Unii Europejskiej małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią prawie 99% ogółu przedsiębiorstw. Zapewniają one miejsca pracy 2/3 zatrudnionych obywateli i wytwarzają blisko 60% PKB całej Unii. Wpływają więc w sposób decydujący na rozwój ekonomiczny oraz konkurencyjność gospodarek krajów Unii Europejskiej na rynku międzynarodowym [10,s.3].

Często podkreśla się także, że z rynkowego punktu widzenia małe i średnie firmy mogą mieć przewagę nad dużymi ze względu na: możliwość szybkiej reakcji na zmieniające się wymagania rynku, otwarcie na działalność innowacyjną, niezbiurokratyzowane struktury zarządzania, racjonalny przepływ informacji wewnątrz firmy, wykorzystywanie okazji gospodarczych dzięki przedsiębiorczym kierownikom, łatwe wchodzenie w układy kooperacyjne oraz uprzywilejowane warunki uzyskania środków finansowych ze źródeł specjalnie uruchamianych dla wspierania rozwoju gospodarki lokalnej [14,s.20].

Małe i średnie przedsiębiorstwa będąc zatem efektywną formą gospodarki stanowią prawidłowość rozwojową każdego systemu rynkowego. Porównując rozwój i funkcjonowanie sektora MSP w Polsce i w innych krajach unijnych, zwłaszcza tych o dłuższej tradycji stosunków wolnorynkowych, czego przykładem może być gospodarka brytyjska, można wskazać pewne podobieństwa i różnice.

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

A. Zakrzewska – Bielawska, Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice [w:] Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

W odniesieniu do uwarunkowań polskich, sektor MSP pełni istotną rolę w procesie transformacji gospodarczej i jest nośnikiem nowoczesnego sposobu myślenia poprzez wdrażanie licznych innowacji. Dzięki MSP istotnie wzrósł udział własności prywatnej w polskiej gospodarce i stworzył się efekt konkurencji. Sektor ten, którego liczebność szacuje się na około 3 miliony firm, zatrudnia 65% pracujących w gospodarce i wytwarza ok.50% produktu krajowego brutto [9,s.5].

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce przebiegał w sposób bardzo nierównomierny. Wyróżnia się następujące fazy rozwoju tego sektora:

- przedtransformacyjna faza rozwoju MSP (1980-1988);
- faza "eksplozji przedsiębiorczości" (1989-1993);
- faza stabilizacji ilościowej i wzrostu rangi sektora MSP w gospodarce (1994-1997);
- faza spowolnionego rozwoju i przygotowań do integracji z Unią Europejską (1998- do maja 2004);
- faza konkurowania na rynkach europejskich (od 1 maja 2004) [9,s.49].

Przed transformacją polskiej gospodarki istniały ograniczone możliwości powstawania firm prywatnych. Dokonywało się to najczęściej w drodze dzierżawy małych obiektów, głównie sklepów, lokali gastronomicznych, czy punktów usługowych należących do przedsiębiorstw państwowych. Szacuje się, że w 1988r. liczba małych i średnich przedsiębiorstw kształtowała się na poziomie 572 tysięcy, a ich udział w tworzeniu dochodu narodowego wynosił 6% [2,s.23].

Początek lat dziewięćdziesiątych to okres dynamicznego wzrostu liczby małych i średnich firm. Spowodowane to było przede wszystkim liberalizacją prawa o działalności gospodarczej, co pozwalało na swobodne zakładanie firm. Na koniec 1993 roku małe i średnie przedsiębiorstwa stanowiły 99% wszystkich podmiotów gospodarczych, a liczba firm sektora prywatnego wzrosła prawie czterokrotnie, z około 570 tysięcy w 1989r. do około 2,1 miliona w 1993r.

Kolejna faza to stabilizacja ilościowa i wzrost rangi sektora MSP w gospodarce. Nastąpiła normalizacja życia gospodarczego, spadła inflacja i bezrobocie, wrosła produkcja przemysłowa i nakłady na inwestycje. Mimo korzystnej sytuacji w gospodarce nastąpiło pewne nasycenie rynku małymi i średnimi firmami, wzrosła konkurencja, a warunki do prowadzenia działalności gospodarczej były coraz trudniejsze. Nadal następował jednak wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, choć proces ten przebiegał już wolniej niż w okresach poprzednich (na koniec 1997 r. było 2,4 miliona firm z sektora MSP) [9,s.50-51].

A. Zakrzewska – Bielawska, Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice [w:] Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

Przygotowania do integracji z Unią Europejską to etap, w którym była tendencja do likwidacji istniejących przedsiębiorstw, przy nadal istniejącej, choć wyraźnie malejącej tendencji do zakładania nowych firm. Faza ta wiąże się także z pojawieniem się pewnych zjawisk kryzysowych w polskiej gospodarce w postaci obniżenia wskaźników PKB i wzrostu deficytu budżetowego. Bariere rozwoju tegoż sektora stanowił także spadek zamożności społeczeństwa, co wpłynęło na ograniczenie popytu na towary i usługi oraz nasilenie konkurencji na rynku krajowym i międzynarodowym. Pod koniec kwietnia 2004 roku liczba firm sektora kształtowała się na poziomie 3,57 miliona, co oznaczało wzrost o 48 % w stosunku do roku 1997.

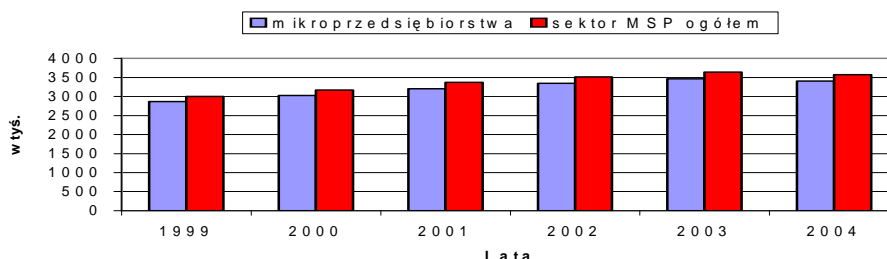
Od momentu kiedy Polska stała się członkiem Wspólnoty, polskie małe i średnie przedsiębiorstwa muszą sprostać wymogom rozwiniętych gospodarek krajów Unii. Aby podnieść swą konkurencyjność polskie małe i średnie przedsiębiorstwa, opierające dotąd swą przewagę na relatywnie niskich kosztach siły roboczej i surowców, powinny przede wszystkim zwrócić uwagę na wypracowanie przewag konkurencyjnych wyższego rzędu, tj. położenie nacisku na jakość i nowoczesność wytwarzanych produktów i oferowanych usług oraz poprawę bazy technologicznej i zwiększenie innowacyjności. Działania te osiągnięte mogą być na drodze prowadzenia odpowiedniej polityki marketingowej, mającej za zadanie stworzenie odpowiednich ram promocyjnych i stworzenie silnej marki, a w odniesieniu do zminimalizowania dysproporcji potencjału technologicznego i podniesienia standardów produkcji, poprzez systematyczne śledzenie poczynąń konkurencyjnych przedsiębiorstw i efekty naśladownictwa [15,s.150]. W celu zwiększenia konkurencyjności oraz wykorzystania potencjału ekonomicznego służą także wieloletnie programy wspierania i rozwoju MSP.

Na bazie dotychczasowych rozważań można zauważyć, że sektor MSP charakteryzuje się wysoką dynamiką wzrostu, która szczególnie rysowała się w pierwszym dziesięcioleciu po transformacji. W zbiorowości tej dominują przedsiębiorstwa bardzo małe, tzw. mikroprzedsiębiorstwa, o zatrudnieniu do 9 osób. W 1999 r. stanowiły one 95,3% ogółu wszystkich małych i średnich firm, a w 2004 roku 95%. Szczegółowe dane przedstawia rysunek 1.

Dynamika wzrostu liczby najmniejszych podmiotów gospodarczych nie odbiega istotnie od dynamiki wzrostu sektora. Ich rozwój jest wynikiem przedsiębiorczości, ale często także trudnej sytuacji na rynku pracy. Przejawia się to zastępowaniem pracowników zatrudnionych na umowę o pracę przez jednoosobowe firmy wykonujące te same zadania. Takie rozwiązanie jest korzystne dla pracodawców ze względu na mniejsze koszty związane z przekazywaniem składek do ZUS. W tym przypadku powstające firmy są wyrazem nie tyle przedsiębiorczości społeczeństwa, co wynikiem wysokich obciążeń związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych.

A. Zakrzewska – Bielawska, *Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice* [w:] *Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim*, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), *Monografie Politechniki Łódzkiej*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

Rysunek 1. Liczba przedsiębiorstw w sektorze MSP i mikroprzedsiębiorstw w Polsce w latach 1999-2004.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.parp.gov.pl/statystykazbiorczo.php> i danych GUS

Cechą charakterystyczną polskiego sektora MSP jest wyraźny niedorozwój grupy średnich przedsiębiorstw (0,83% ogółu sektora w 2003r.). W innych krajach UE udział ten jest dwukrotnie większy. W średnich przedsiębiorstwach najsilniej uwidaczniają się efekty postępu technicznego, ich rozwój oparty jest z reguły na silniejszej pozycji finansowej i marketingowej i mogą warunkować rozwój mniejszych podmiotów poprzez różne więzi kooperacyjne. Zatem zwiększenie ich liczby byłoby bardzo pożądane z perspektywy wzrostu gospodarczego [9,s.56].

Struktura branżowa polskiego sektora MSP jest dość zróżnicowana. Domeną ich działalności jest przede wszystkim szeroko rozumiana sfera usług, w mniejszym zaś stopniu działalność produkcyjna. W 2000r. najwięcej firm działało w handlu i naprawach (37%), w obsłudze nieruchomości (16,5%), przetwórstwie przemysłowym (12,5%), budownictwie (12%) i transporcie i łączności (9%). W ostatnich latach obserwuje się tendencje wzrostowe udziału małych i średnich przedsiębiorstw w sekcji obsługa nieruchomości, ale jednocześnie znaczne tendencje spadkowe w przetwórstwie przemysłowym [12,s.25]. Wynika to głównie z cech, jakimi odznaczają się tego typu jednostki, a zwłaszcza ze względu na ograniczone możliwości kapitałowe, co uniemożliwia im prowadzenie działalności przemysłowej na szeroką skalę. Największą pewność z zainwestowanego kapitału i wypracowanie zysku daje właśnie sfera usług.

Struktura przestrzenna małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce także nie jest równomierna. Najwięcej firm funkcjonuje w województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, dolnośląskim oraz małopolskim, a najmniej na terenie województw: opolskiego, podlaskiego, świętokrzyskiego oraz lubuskiego. Skupiska MSP powstają więc w obrębie dużych aglomeracji miejskich oraz w okręgach o dobrze rozwiniętym i zróżnicowanym przemyśle [7,s.23].

A. Zakrzewska – Bielawska, Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice [w:] Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

Małe i średnie przedsiębiorstwa bez wątpienia są siłą napędową polskiej gospodarki. W 2003 roku ich **udział w tworzeniu PKB** wyniósł 48,8%, z tego udział mikroprzedsiębiorstw 33,2%, małych przedsiębiorstw 8,1%, zaś średnich 7,5% [7]. Tak wysoki udział w tworzeniu PKB świadczy o tym, że sektor ten rozwijał się szybciej niż reszta gospodarki.

Oprócz istotnej roli ekonomicznej, jaką sektor MSP spełnia w gospodarce, przypisać mu można nie mniej ważne role społeczne, które przejawiają się między innymi w procesie łagodzenia napięć społecznych i redukcji wysokich społecznych skutków transformacji [11,s.79]. Szok gospodarczy przełomu 1989/1990 roku wpłynął w poważnym stopniu na zmiany struktury polskiego rynku pracy. Masowo powstające małe i średnie przedsiębiorstwa wchłonęły i zagospodarowały wówczas ogromne zasoby siły roboczej, uwolnionej w wyniku racjonalizacji funkcjonowania sektora publicznego. Miało to miejsce zwłaszcza w regionach, w których procesy restrukturyzacyjne prowadziły do masowych zwolnień i zamykania nierentownych przedsiębiorstw [14,s.40]. Według stanu na 31 grudnia 2003r. w całej gospodarce rynkowej zatrudnionych było ponad 10 mln osób, w tym 6 941,2 tys. (68,3%) w podmiotach zatrudniających do 249 osób [18].

Biorąc pod uwagę **formę organizacyjno - prawną** polskie małe i średnie przedsiębiorstwa na ogół przybierają formę firm jednoosobowych lub spółek osobowych nie posiadających osobowości prawnej. Zdecydowanie mniejszy procent firm tego sektora przybiera kształt spółek kapitałowych. Na ogólną liczbę zarejestrowanych prywatnych firm, aż 82% stanowią przedsiębiorstwa jednoosobowe, spółki osobowe stanowią 10%, zaś kapitałowe 5% wszystkich przedsiębiorstw [13,s.2]. Prawidłowość ta jest widoczna w większości krajów Unii Europejskiej, gdzie udział przedsiębiorstw osób fizycznych w sektorze prywatnym wynosi od 40% (w Wielkiej Brytanii) do 70% (w Niemczech), zaś spółek osobowych waha się od 2% (we Francji) do 25% (w Niemczech) [6,s.38].

Małe i średnie przedsiębiorstwa, działające w otoczeniu charakteryzującym się dużym nasileniem konkurencji i wysoką stopą zmienności otoczenia ekonomiczno - politycznego, muszą z konieczności cechować się odpowiednią kreatywnością w rozwiązywaniu problemów, skłonnością do podejmowania ryzyka oraz skutecznym wykorzystywaniem pojawiających się przed nimi szans [14,s.116]. Istotnym czynnikiem ich rynkowego sukcesu, w wyniku zmieniających się stale uwarunkowań makroekonomicznych, jest więc przede wszystkim odpowiednio wysoka sprawność zarządzania. Osobowość właściciela - menedżera, jego wiedza, zdolności, zaangażowanie, a także umiejętność twórczego myślenia i rozwiązywania problemów oraz odpowiednio skutecznego wykorzystywania potencjału tkwiącego w

A. Zakrzewska – Bielawska, Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice [w:] Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

przedsiębiorstwie, jest kluczem do sukcesu firmy. Mali i średni przedsiębiorcy muszą także wykazywać się wyjątkową elastycznością w działaniu.

Jednocześnie istnieje wiele **ograniczeń i barier** rozwoju tego sektora. Najczęściej wymienia się tu: bariery prawne (związane ze skomplikowanymi i podlegającymi ciągłym zmianom przepisami prawnymi, brakiem skutecznej ochrony znaków towarowych oraz trudnościami w egzekwowaniu prawa), bariery ekonomiczne (np. brak spójnej koncepcji polityki państwa wobec MSP, ograniczone możliwości pozyskania kapitału własnego i obcego, wysokie koszty pracy, wzrost konkurencji po wejściu Polski do Unii Europejskiej), bariery zarządzania (związane, np. z nieznanymi zasadami i brakiem systemu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, trudnościami w pozyskaniu pracowników o wysokich kwalifikacjach), bariery edukacyjne (wynikające z nieadekwatnych programów nauczania w szkołach, mało efektywnego systemu gromadzenia informacji gospodarczych i dostępu do nich, braku skłonności do ustawicznego kształcenia się), bariery społeczne (znajdujące wyraz w nierównomiernej infrastrukturze przedsiębiorczości, raczej negatywnym image'u przedsiębiorcy oraz braku politycznej i społecznej akceptacji pracy na własny rachunek) [3, s.63].

Dalsze funkcjonowanie i dynamizm rozwojowy sektora MSP zależą w znacznym stopniu od umiejętności wykorzystania przez te firmy szans i uniknięcia zagrożeń z jakimi mogą się spotkać na Jednolitym Rynku Unii Europejskiej. Wymaga to podjęcia wielu działań zarówno przez samych przedsiębiorców, jak i przez instytucje należące do zewnętrznego otoczenia tego sektora.

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii

Wielka Brytania jest krajem wysoko rozwiniętym, jedną z potęg gospodarczych świata. Pod względem wartości produktu krajowego brutto zajmuje szóste miejsce w świecie (po USA, Japonii, Niemczech, Włoszech i Francji) i czwarte miejsce w Europie (po Niemczech, Francji i Włoszech) [17,s.4]. W Zjednoczonym Królestwie nie ma oficjalnej definicji MSP (SME). Na potrzeby statystyk prowadzonych przez Rządową Służbę Statystyczną stosuje się regulację przyjętą przez Komisję Europejską w maju 2003r., która przyjmuje jako podstawowe kryterium podziału rozgraniczenie w zależności od ilości zatrudnionych. Sektor SME to ten, w którym zatrudnienie jest mniejsze od 250 osób. [16].

Liczba wszystkich podmiotów gospodarczych w Wielkiej Brytanii miała zrównoważoną tendencję wzrostową na przestrzeni całych lat 80-tych, od 1,4 miliona w 1980r. do szczytowej wartości 3,8 miliona w 1990r. Po krótkotrwałym spadku do poziomu 2,5 miliona w 1993r., ich liczba ponownie

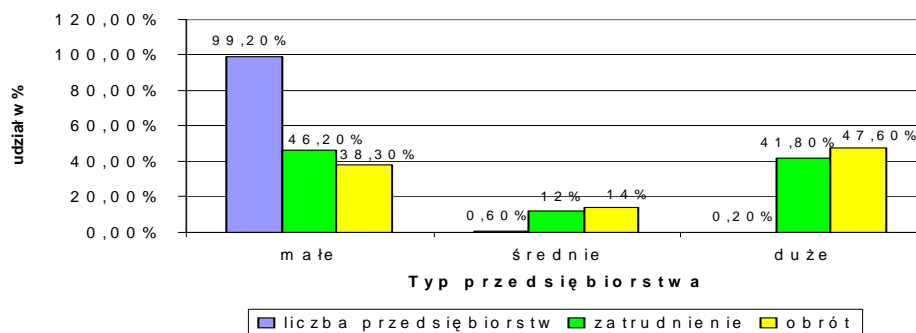

A. Zakrzewska – Bielawska, *Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice* [w:] *Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim*, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

zaczęła systematycznie rosnąć [5]. Na początku 1996r. liczbę przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii szacowano już na ponad 3,7 miliona, z czego **małe i średnie firmy stanowiły przeszło 99,8%**, a w sektorze tym zatrudnionych było około 12,2 miliona osób, co przekładało się na blisko 1/3 wszystkich pracujących oraz 58,2% wszystkich osób znajdujących zatrudnienie poza sektorem publicznym [8,s.59].

Na początku 2003r. spośród 4 milionów wszystkich przedsiębiorstw w Wielkiej Brytanii, 99,2% stanowiły małe podmioty, zatrudniające do dziewięciu pracowników, 0,6% średnie, a jedynie 0,2% udziału miały przedsiębiorstwa duże (zatrudniające ponad 250 osób). Łączna liczba zatrudnionych wynosiła w tym samym roku 21,7 miliona, przy czym w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw udział procentowy w generowaniu miejsc pracy wyniósł aż 46,2%. O znaczącym wkładzie, jaki wnoszą małe i średnie przedsiębiorstwa w rozwój i podnoszenie ekonomicznych wskaźników rentowności brytyjskiej gospodarki świadczy również fakt wypracowywania przez nie wysokich obrotów. Sektor small businessu odpowiada bowiem za 38,3% rocznego obrotu Zjednoczonego Królestwa [1]. Szczegółowe dane przedstawia rysunek 2.

Rysunek 2. Udział sektora SME oraz dużych przedsiębiorstw w zatrudnieniu i wartości uzyskiwanego przez nie obrotu w Wielkiej Brytanii (początek 2003r.)

Źródło: J. Atkinson, J. Hurstfield, *Annual Survey of Small Business: UK 2003*, Institute for Employment Studies, Brighton, 2004.

Największą liczbę podmiotów gospodarczych stanowią małe firmy, które kreują też ponad 45% wszystkich istniejących miejsc pracy. Znacznie ustępują im w tej dziedzinie przedsiębiorstwa o średnich rozmiarach, których szacowana liczba na początku 2003r. wynosiła zaledwie około 26 tysięcy. W porównaniu z dużymi firmami, których roczny obrót tylko nieznacznie przewyższa ten

A. Zakrzewska – Bielawska, Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice [w:] Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

uzyskiwany przez najmniejsze podmioty, małe przedsiębiorstwa mają swój znaczny udział w rozwoju całej brytyjskiej gospodarki.

Struktura branżowa sektora SME w Wielkiej Brytanii jest zróżnicowana, podobnie jak w przypadku polskich firm małej i średniej wielkości. Ponad 71% spośród nich zajmuje się usługami, takimi jak : sprzedaż, hotelarstwo, gastronomia, transport i komunikacja, usługi finansowe, edukacyjne oraz zdrowotne. Poważną część zajmuje także sektor budowlany (10%) i produkcyjny (15,4%), w skład którego wchodzi takie działy jak górnictwo, wydobywanie oraz wytwarzanie i dostarczanie elektryczności, gazu i wody. Marginalny udział ma branża rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa [1].

Struktura przestrzenna małych i średnich przedsiębiorstw, w odniesieniu do poszczególnych regionów Wielkiej Brytanii jest także zróżnicowana. Podobnie i tutaj istnieją obszary mniej rozwinięte, gdzie liczba firm z sektora należącego do kategorii Small and Medium Enterprises (SME) jest mniejsza od tej, jaką odznaczają się strefy bardziej uprzemysłowione. Największą ilością małych i średnich firm charakteryzują się regiony South East i okręg londyński. Liczba firm sięga tam 700 tysięcy. Łącznie cały region Anglii cechuje wysoki procentowy wskaźnik liczebności firm z sektora SME. Szacunkowo ocenia się, że w regionie tym działa aż 85% spośród wszystkich zarejestrowanych na terenie Wielkiej Brytanii podmiotów gospodarczych, należących do kategorii małych i średnich przedsiębiorstw. Znacznie ustępują mu Szkocja (7,1%), Walia (4,2%) i Irlandia Północna (2,8%) [1].

Małe przedsiębiorstwa brytyjskie stanowią także główne źródło nowych miejsc pracy. Z danych statystycznych, obejmujących lata 1995 - 1999, wynika, iż w okresie tym w nowopowstających oraz istniejących już, ale podejmujących działalność rozwojową firmach, utworzonych zostało aż 3,5 miliona nowych miejsc pracy, z czego w małych przedsiębiorstwach wskaźnik tego udziału wyniósł 50% [4]. Tendencja taka utrzymuje się na stałym poziomie; niezmiennie od wielu lat. To właśnie firmy z kategorii najmniejszych spełniają najistotniejszą, z punktu widzenia całej gospodarki, bazę potencjalnych pracodawców.

Biorąc pod uwagę **formę organizacyjną prawną**, najbardziej rozpowszechnioną w Wielkiej Brytanii jest forma zbliżona do polskiego odpowiednika samozatrudnienia, tzw. self- employed oraz przedsiębiorstwa sole proprietors, które składają się wyłącznie z szefa- pracownika. Na początku 2003r. liczba tego typu firm wynosiła 2,9 miliona, co znajdowało swe przełożenie na 71,3% wszystkich zarejestrowanych na obszarze Wielkiej Brytanii przedsiębiorstw. Największy udział takie przedsiębiorstwa miały w branży budowlanej (około 85,5%), o wiele mniejszy w hotelarstwie i gastronomii (16,7%) [1].

A. Zakrzewska – Bielawska, Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice [w:] Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

W ostatnich latach rząd brytyjski zaczął wdrażać bardziej sprzyjające rozwiązania prawodawcze, jak i zmiany w systemie fiskalnym, objawiające się przede wszystkim obniżeniem kosztów związanych z zakładaniem oraz prowadzeniem działalności gospodarczej. Odpowiednio sprzyjająca dla rozwoju prywatnej przedsiębiorczości polityka centralna wpłynęła w dużym stopniu na wzrost ilościowy całego sektora Small and Medium Enterprises. W związku z tym większość brytyjskich małych i średnich przedsiębiorstw to firmy stosunkowo młode : 33,8% działa na rynku 10 lat lub mniej, 14,4% spośród nich nie funkcjonuje dłużej niż cztery lata [1]. Na powyższe ma wpływ nie tylko fakt tworzenia w ostatnich kilku latach bardziej sprzyjającego otoczenia biznesowego, ale również wzrost tendencji do podejmowania aktywności przedsiębiorczej w brytyjskim społeczeństwie. Sektor SME w Wielkiej Brytanii oddziałuje także w znacznym stopniu na procesy zachodzące w całej gospodarce poprzez swą działalność innowacyjną. Innowacjom przyznaje się bowiem wiodącą rolę w kreowaniu wzrostu gospodarczego. W przypadku Wielkiej Brytanii wskaźnik innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw, na tle porównania go z tego typu aktywnością w odniesieniu do polskich przedsiębiorstw z tego sektora, jest wyższy. Jednak i tutaj mamy do czynienia z pewnym zróżnicowaniem dotyczącym uwarunkowań regionalnych. By przeciwdziałać zapóźnieniom technologicznym, ujawniającym się w niektórych strefach, rząd stara się opracowywać odpowiednie programy mające na celu minimalizowanie tego zjawiska (np. Innovation Budget, Fundusz Phoenix i inne).

W gospodarce brytyjskiej istnieją także pewne **bariery i obawy** związane z zakładaniem biznesu. Najczęściej wymienia się tu: bariery finansowe (związane z utrudnionym dostępem do źródeł finansowania), bariery informacyjne (brak chęci do poszukiwań informacji czy brak starań do zapewnienia sobie pomocy doradczej z zewnętrznych źródeł, mimo rozwiniętego systemu informacyjno - doradczego), bariery rynkowe (w związku z nasilającą się konkurencją na skutek internacjonalizacji rynków europejskich) i inne. Należy jednak zaznaczyć, że w Wielkiej Brytanii występuje jedno z bardziej przyjaznych środowisk dla podejmowania indywidualnej działalności gospodarczej. Rząd brytyjski dokłada wszelkich starań, aby przepisy były efektywne, zrozumiałe i sprawiedliwe. Odpowiedni nacisk kładzie się również na to, by redukować wszelkie obciążenia wpływające w niesprzyjający sposób na rozwój drobnej przedsiębiorczości.

Podsumowanie

W ramach konkluzji poruszanych zagadnień należy zauważyć istnienie pewnych podobieństw i różnic pomiędzy brytyjskim i polskim sektorem małej i

A. Zakrzewska – Bielawska, *Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice* [w:] *Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim*, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), *Monografie Politechniki Łódzkiej*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

średniej przedsiębiorczości. Do **podobieństw** należy zaliczyć przede wszystkim fakt, że:

- małe i średnie przedsiębiorstwa są najliczniejszym ilościowo sektorem na tle wszystkich podmiotów gospodarczych, stanowiąc około 99% ogółu przedsiębiorstw w obu przypadkach;
- sektor MSP/SME należy do grupy firm najprężniej rozwijających się i wpływa w poważnym stopniu na stan gospodarczy całego kraju poprzez znaczny udział w zapewnieniu miejsc pracy oraz wkład w wytwarzanie PKB;
- małe i średnie firmy są postrzegane jako jedno z ważniejszych ogniw rozwoju regionów z powodu promowania przedsiębiorczości, rozwoju zachowań innowacyjnych i obniżania bezrobocia na poziomie terytorialnym;
- zdecydowaną większość firm z grupy małych i średnich stanowią mikroprzedsiębiorstwa oraz przedsiębiorstwa osób fizycznych, działających w przeważającej mierze w sektorze usług;
- powstawanie, rozwój i przetrwanie małego i średniego przedsiębiorstwa prywatnego w decydującym stopniu zależy od otoczenia zewnętrznego, w tym polityki społeczno - gospodarczej kraju, ale także od zdolności wewnętrznych danej firmy do adaptacji do wymogów zmieniającego się otoczenia, które w obu przypadkach cechuje się istnieniem silnej konkurencji;
- najpoważniejszą barierą w funkcjonowaniu polskich i brytyjskich małych i średnich firm są trudności związane ze zdobywaniem zewnętrznych źródeł finansowania.

Istnieją jednak i **różnice** w funkcjonowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii. Dotyczą one przede wszystkim:

- długości i ciągłości funkcjonowania gospodarki wolnorynkowej w obu państwach. Wielka Brytania ma długą tradycję kapitalistyczną, a struktury wolnego rynku posiadają zinstytucjonalizowany charakter i w związku z tym mogą w bardziej optymalny sposób wpływać na tworzenie przyjaznego otoczenia makroekonomicznego. Sam proces kształtowania się sektora SME miał charakter ewolucyjny, przejawiający się w systematycznej tendencji wzrostowej pod względem ilości, jak i znaczenia tej kategorii przedsiębiorstw w gospodarce. Zaś w Polsce dopiero od niedawna można mówić o tworzeniu się w pełni nowoczesnego i wolnego od państwowego interwencjonizmu podejścia do zagadnień związanych z przedsiębiorczością, zwłaszcza z tą o charakterze prywatnej inicjatywy. Efektem transformacji gospodarczej naszego kraju był gwałtowny wzrost liczby firm małej i średniej wielkości;

A. Zakrzewska – Bielawska, *Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice* [w:] *Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim*, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

- odpowiedzialności, jaka ciąży na polskich małych i średnich przedsiębiorstwach. Stanowią one najbardziej aktywne i poddające się najchętniej i najszybciej zmianom element. Odgrywają zatem ogromną rolę w procesie dostosowania polskiej gospodarki do standardów światowych. Taka kategoria odpowiedzialności nie znajduje swego odpowiednika w odniesieniu do brytyjskich firm z tego sektora;
- poziomu innowacyjności, a co za tym idzie konkurencyjności gospodarki polskiej i brytyjskiej. W polskich przedsiębiorstwach za mały nacisk kładzie się na jakość oferowanych towarów i usług, otrzymywanie certyfikatów ISO (mimo iż wskaźniki w tym zakresie ulegają cały czas poprawie). Ta względnie niska innowacyjność polskich firm stawia je w gorszej pozycji w walce konkurencyjnej na poszczególnych rynkach;
- udziału kredytów bankowych w finansowaniu działalności rozwojowej MSP/SME. W Polsce wskaźnik tego udziału wynosi około 17%, podczas gdy w większości rozwiniętych krajów europejskich szacunkowo stanowi od 70 do 80%. Niski stopień instytucji bankowych w kredytowaniu sektora małych i średnich przedsiębiorstw wynika często z niezależnych od tych firm przyczyn, przede wszystkim zaś wysokiego poziomu stóp procentowych, wygórowanych kosztów transakcyjnych oraz istnienia szeregu zniechęcających przedsiębiorców wymaganych zabezpieczeń.

Jak wynika z powyższych rozważań, polskie małe i średnie przedsiębiorstwa stoją przed ogromnymi wyzwaniami, wynikającymi z procesu integracji polskiej gospodarki z Jednolitym Rynkiem Europejskim. Muszą one nie tylko stawić czoła problemom upatrywanym w ich historycznie uwarunkowanych zapóźnieniach, ale również dostosować się do wysokich standardów i norm europejskich oraz aktywnie działać na rzecz tworzenia swojego wizerunku w opinii konsumentów i inwestorów z Unii Europejskiej. Będzie to wymagało między innymi nowych inwestycji i nowoczesnego podejścia do marketingowego zarządzania oraz większego oparcia się na najnowszych technologiach. Wypracowanie powyższych przewag konkurencyjnych, w tym zorientowanie na jakościowe aspekty swej działalności, powinno przynieść długookresowe korzyści.

Literatura

- [1] **Atkinson J., Hurstfield J.:** *Annual Survey of Small Business* : UK 2003, Institute for Employment Studies, Brighton, 2004.
- [2] **Bieniok H [red.]:** *Zarządzanie małą firmą. Praca zbiorowa*, Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego, Katowice 1995.
- [3] **Daszkiewicz N.:** *Bariery wzrostu małych i średnich przedsiębiorstw w: Przetwarzanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw* pod red. F. Bławat, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2004

A. Zakrzewska – Bielawska, Wybrane aspekty funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Wielkiej Brytanii - podobieństwa i różnice [w:] Szanse rozwoju polskiego sektora MŚP na Jednolitym Rynku Europejskim, tom I, J. Otto i A. Maciaszczyk (red.), Monografie Politechniki Łódzkiej, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2006, s. 131-142.

- [4] **Dale I., Morgan A.:** Job Creation - the Role of New and Small Firms, Small Business Service, Sheffield 2001.
- [5] Government Action Plan for Small Business, January 2004, www.sbs.gov.uk/action
- [6] **Grudzewski W., Hejduk I.:** *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie, Warszawa 1998.
- [7] *Kierunki działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw od 2003 do 2006 roku*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003.
- [8] **Korkozowicz, B.:** *Małe i średnie przedsiębiorstwa na świecie*, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 2000
- [9] **Lachiewicz S.:** *Małe firmy w regionie łódzkim, znaczenie - struktura-warunki działania*, Wyd. Politechniki Łódzkiej, Łódź 2003.
- [10] *Małe i średnie przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej i Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2003.
- [11] **Piasecki B.:** *Ekonomika i zarządzanie małą firmą*, PWN, Warszawa 2001.
- [12] *Raport o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000-2001*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2000.
- [13] **Skowronek- Mielczarek A.:** *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2003.
- [14] **Strużycki M.:** *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, Difin, Warszawa 2002.
- [15] **Umiński S.:** *Znaczenie zagranicznych inwestycji dla transferu technologii do Polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2002.
- [16] Zalecenie Komisji Europejskiej 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003r.
- [17] **Żyndul K., Pyliński G.:** *Zakładanie działalności gospodarczej w krajach Unii Europejskiej*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2004.
- [18] <http://www.parp.gov.pl/statystykazbiorczo.php>